

Commissie voor de
milieueffectrapportage

Viking Link (Hoogspanningsverbinding tussen Engeland en Denemarken)

Voorlopig toetsingsadvies over het milieueffectrapport

29 november 2017 / projectnummer: 3146

1. Advies over het milieueffectrapport (MER)

Aanleiding

National Grid Viking Link Limited en Energinet.dk willen een elektriciteitsverbinding¹ aanleggen tussen Bicker Fen in Groot-Brittannië en Revsing in Denemarken. Omdat het voorgestelde kabeltracé de Nederlandse Exclusieve Economische Zone (NEEZ) doorkruist, zijn vergunningen van de Nederlandse overheid vereist, waaronder een Waterwetvergunning. Ter onderbouwing van een besluit over die vergunningen is een project-MER opgesteld. Het Ministerie van Economische Zaken en Klimaat coördineert de vergunningenprocedures. In dit advies spreekt de Commissie voor de milieueffectrapportage² zich uit over de juistheid en de volledigheid van het MER.

Advies in het kort

Samengevat concludeert de Commissie dat het MER aandacht besteedt aan alle belangrijke effecten die optreden bij het aanleggen, het gebruik en het eventuele verwijderen van de kabels. Het MER merkt de mogelijke schade aan de natuur aan als het belangrijkste aandachtspunt. Het laat zien dat die schade voornamelijk bij het aanleggen en verwijderen van de kabels kan optreden, bijvoorbeeld omdat het apparaat dat de sleuf voor de kabels maakt, het aanwezige leven aantast of verstoort. Verder beschrijft het MER de maatregelen die worden genomen om mogelijke negatieve effecten van het project te voorkomen of te beperken, zoals maatregelen tegen beschadiging van bestaande kabels en leidingen en ter beperking van de effecten van onderwatergeluid.

Op enkele punten ontbreekt volgens de Commissie echter nog essentiële milieu-informatie. Het gaat daarbij om:

- de onderbouwing van de gegevens over de verspreiding van sediment bij het ingraven van de kabels ter hoogte van de Klaverbank. Die informatie is belangrijk om te kunnen beoordelen in hoeverre er sprake is van schade aan de flora en de fauna op de zeebodem;
- een beschrijving van de gevolgen van het project voor de Noordkromp (*Arctica islandica*). Die informatie is nodig omdat het gaat om een bedreigde soort, die op grond van internationale afspraken beschermd dient te worden.

Leeswijzer

In de rest van dit advies licht de Commissie haar oordeel toe. Aan dat oordeel koppelt zij een aantal aanbevelingen. Het uitvoeren van de aanbevelingen over de hiervoor genoemde tekorten is essentieel, wil de minister van Economische Zaken en Klimaat het milieubelang voldoende waardig kunnen meewegen bij de te nemen besluiten. Deze aanbevelingen zijn opgenomen in een tekstkader aan het einde van paragrafen 2.2 en 2.3 van dit advies. De minister heeft aangegeven deze aanbevelingen over te nemen en zal de Commissie ook vragen de aanvullende informatie te beoordelen.

Tot slot behandelt de Commissie in de paragrafen 2.4 en 2.5 van dit advies twee onderwerpen die om uitwerking vragen bij de verdere voorbereiding van het project. Het gaat om:

- de wijze waarop met de verstoring van beschermde soorten wordt omgegaan;

¹ De verbinding zal bestaan uit een gesloten circuit van twee naast elkaar gelegen gelijkstroomkabels.

² De samenstelling en werkwijze van de werkgroep van de Commissie en verdere projectgegevens staan in bijlage 1 van dit advies. U vindt de projectstukken die bij het advies zijn gebruikt, via deze link: [3146](#), of door dit nummer op www.commissiener.nl in te vullen in het zoekvak.

- de wijze waarop de archeologische begeleiding wordt ingevuld.
- Het uitvoeren van de aanbevelingen die de Commissie daarover doet, zal volgens haar leiden tot een nog betere onderbouwing en uitvoering van het project.

2. Toelichting op het oordeel

2.1 Inleidende observaties

Tracé- en inrichtingsalternatieven

In 2014 en 2015 zijn mogelijke tracés voor de nieuwe hoogspanningsverbinding en de milieugevolgen van deze tracé-alternatieven onderzocht, en is een voorkeurstracé geselecteerd.³ Het MER vat samen welke tracés zijn onderzocht en hoe ze zijn beoordeeld. De onderzoeken in het MER richten zich vervolgens op de verschillende opties voor het ingraven van de kabels, op het gebruik en de verwijdering van de kabels en op de effecten van al deze activiteiten. Voor het traject in de NEEZ wordt aangegeven dat beide kabels gebundeld of afzonderlijk kunnen worden gelegd in dezelfde sleuf. De Commissie gaat ervan uit dat dit betekent dat afzonderlijke kabels wel op hetzelfde moment in de zeebodem worden gebracht.

Effecten op natuurgebieden

Het vermijden van effecten op beschermde natuurgebieden was een belangrijk criterium bij de beoordeling van de tracés en van de opties voor het ingraven van de kabels. De Commissie heeft daarom in haar advies over de reikwijdte en het detailniveau van het op te stellen MER⁴ vooral speciale aandacht gevraagd voor de effecten op de Natura 2000-gebieden ‘Klaverbank’ en ‘Doggersbank’. Het MER laat zien dat de verbinding op ruime afstand van de Doggersbank blijft en dat de Klaverbank over een afstand van 19 km wordt doorkruist.⁵ De Klaverbank is mede aangewezen als beschermd gebied vanwege de stenen en grindbanken die er voorkomen (Habitatype H1170, Riffen van open zee).⁶ De kaarten⁷ en de bijbehorende informatie laten zien dat de terreindelen waar zich outcrops en rotsblokken bevinden, worden vermeden. Naar het oordeel van de Commissie is de conclusie gerechtvaardigd dat er geen significant permanent verlies aan habitat optreedt. Op de tijdelijke effecten op de Klaverbank wordt hierna in meer detail ingegaan.

Leemten in kennis

Het MER besteedt systematisch aandacht aan eventuele leemten in kennis. Ieder deelonderzoek wordt afgesloten met de vraag welke leemten relevant zijn voor de te maken keuzes. Zijn ze relevant dan is onderzocht hoe en wanneer ze kunnen worden ingevuld. Met name de aanwezigheid van niet-gesprongen explosieven en van archeologische waarden worden aangemerkt als leemten die nader onderzoek vragen bij de concrete voorbereiding van het project.⁸ Over het magneetveld dat in de gebruiksfase rond de kabel aanwezig is, stelt het MER dat het bijvoorbeeld bodemgebonden roggen en haaien zou kunnen beïnvloeden. De onzekerheid over dit effect is aanleiding om het als ‘licht negatief’ te beoordelen. De Commissie

³ De resultaten van beide onderzoeken vindt u op de website van de Commissie via deze link: [3146](#).

⁴ [Advies van 20 september 2016](#).

⁵ Zie hiervoor bijvoorbeeld figuur 9-1 op blz. 123 van het hoofdrapport.

⁶ Zie hiervoor <https://www.synbiosys.alterra.nl/natura2000/gebiedendatabase.aspx?subj=habtypen&groep=1&id=1170>.

⁷ Zie hiervoor blz. 180-183 van het hoofdrapport.

⁸ Zie hiervoor hoofdstuk 7 op blz. 97-100 van het hoofdrapport.

vindt het belangrijk dat onderzoeksprogramma's zoals het Wozep⁹ worden uitgevoerd om die leemte in te vullen.

2.2 Omvang vertroebeling en bedekking door sediment

Wat zegt het MER hierover?

Bij het in de zeebodem brengen van de verbinding zal de fauna en de flora lokaal worden vernietigd. Naast dat directe effect is er ook een indirect effect omdat het bodemleven in de omgeving van kabeltracé (tijdelijk) wordt bedekt met sediment dat in de aanlegfase wordt verspreid. Om de vertroebeling van het zeewater tijdens het ingraven van de kabel en de mate waarin het sediment zich verspreidt, te voorspellen, zijn modelberekeningen uitgevoerd voor het meest kwetsbare deel van het traject door de NEEZ, namelijk voor de Klaverbank.¹⁰

Uit de berekeningen blijkt dat tot op een afstand van 60 m¹¹ links en rechts van het tracé sedimentafzettingen tot 1 mm mogelijk zijn. Het MER vergelijkt deze verstoring met het effect van een storm in dat gebied. Aangenomen wordt dat een storm deze verstoring op korte termijn ongedaan kan maken.

Wat ontbreekt er in het MER?

In het gebied van de Klaverbank is onder het oppervlak vaak keileem aanwezig die zich bij vergraving verder dan het materiaal uit de toplaag zal verspreiden. Onduidelijk is of de laagtheid van het bodemsediment¹² is meegenomen in de modellering. Daarmee is onduidelijk of de berekening representatief is voor de Klaverbank en het te verwachten effect niet is onderschat. Bovendien is onduidelijk waarom in scenario 1a en 1b een sedimentdepositie van 1 mm wordt berekend tot op respectievelijk 60 m en 20 m van het kabeltracé, terwijl het MER uitgaat van slechts 10 m. Er worden grote verschillen in de verspreiding van het sediment berekend bij de verschillende aanlegmethoden.¹⁰

Naar het oordeel van de Commissie is het daarnaast onjuist om aan te nemen dat een storm het effect snel ongedaan zal maken. In een gebied zoals de Klaverbank, met een diepte van 40–55 m, komt het sediment niet of nauwelijks in beweging bij “normaal weer” en zullen alleen extreme stormen het bovenste deel van het bodemsediment in beweging brengen. Daarmee wordt een eventueel herstel van de fauna en flora die door het sediment worden overdekt,¹³ te gunstig voorgesteld.

De Commissie adviseert om de gegevens over de verspreiding van sediment tijdens het ingraven van de kabels aan te vullen met:

- informatie die beter onderbouwt dat het gaat om een representatieve berekening, of
- een nieuwe berekening die representatief is voor specifieke bodemopbouw van de Klaverbank en voor de te gebruiken aanlegmethode;
- een beoordeling van de consequenties van langdurige sedimentbedekking voor de aanwezige flora en fauna, rekening houdend met de omvang van enerzijds het totaal aanwezige en anderzijds het mogelijk aangetaste habitatype H1170, Riffen van open zee.

⁹ [Offshore wind energy ecological programme \(Wozep\) Monitoring and research programme 2017–2021](#)

¹⁰ *Modelling of Sediment Disturbance during Trenching of the Proposed Viking Link Interconnector*. Intertek Energy & Water Consultancy Services, Dundee, UK, 3 februari 2017

¹¹ Zie hiervoor scenario 1a op blz. 19 van bijlage B.

¹² Zie hiervoor blz. 7 van Appendix B.

¹³ Op de te beschermen riffen groeien kalkroodwieren die op deze diepte nog net kunnen groeien dankzij het licht dat hier nog zo diep in het zeewater doordringt. Dit maakt ze bijzonder kwetsbaar voor bedekking door sediment.

2.3 Effecten op de Noordkromp

Wat zegt het MER hierover?

De Commissie heeft in haar advies over de reikwijdte en het detailniveau van het op te stellen MER⁴ bijzondere aandacht gevraagd voor de effecten van het project op de Noordkromp. Deze kent ten noordwesten van de 'Centrale Oestergronden' en ten zuiden van de 'Doggersbank' een relatief hoge dichtheid en dient op grond van internationale afspraken beschermd te worden.¹⁴ Het MER vermeldt dat de soort zeer gevoelig is voor verstoring omdat ze langzaam groeit en verstoorde populaties zich langzaam herstellen. Voorts is vermeld dat de soort vooral in het Friese front en in gebieden ten oosten van de Centrale Oestergronden voorkomt. In de Centrale Oestergronden zou ze in lagere dichtheden voorkomen.¹⁵

Wat ontbreekt er in het MER?

Naar het oordeel van de Commissie wordt onterecht geconcludeerd dat de kabel alleen gebied doorsnijdt waarin de Noordkromp in lage dichtheden voorkomt. Verschillende publicaties laten zien dat juist het belangrijkste habitat van de Noordkromp door de kabel zal worden doorsneden.¹⁶ De Commissie vindt het belangrijk dat de mate waarin het project deze beschermde soort verstoort tegen die achtergrond wordt beoordeeld.

De Commissie adviseert om in een aanvulling op het MER het effect van het aanleggen van de elektriciteitsverbinding en de effecten van bestaande activiteiten op (het habitat van) de Noordkromp op grond van de meest actuele informatie te beschrijven en te beoordelen in hoeverre dit consequenties heeft voor de vormgeving van het voornemen.

2.4 Verstoring van de Bruinvis

Het onderwatergeluid van bepaalde typen geofysisch onderzoek kan tot tijdelijke verstoring van bruinvissen leiden. Deze verstoring kan optreden tot op een afstand van 25 km, wat vergelijkbaar is met de effectafstand bij heiwerkzaamheden. De Bruinvis valt onder het beschermingsregime van Artikel 3.5 van de Wet natuurbescherming. Opzettelijke verstoring van dieren waarop dit artikel zich richt, is verboden (artikel 3.5, tweede lid). Naar het oordeel van de Commissie zou de voorziene verstoring moeten worden beschouwd als 'opzettelijke verstoring', wat betekent dat hiervoor een ontheffing op grond van de Wet natuurbescherming nodig is. Daarbij is het van belang dat de Bruinvis in een matig ongunstige staat van instandhouding verkeert.

Het MER gaat met name in op de effecten op de Bruinvis binnen het deel van het tracé dat de Klaverbank doorsnijdt. De Commissie hecht eraan te vermelden dat gebiedsspecifieke maatregelen niet effectief zijn voor een migrerende soort als de Bruinvis. Hiervoor is soortbescherming relevant en deze geldt voor het gehele tracé binnen de NEEZ.

¹⁴ OSPAR Commission 2008. Case reports for the OSPAR list of threatened and/or declining species and habitats. OSPAR Publication 358/2008.

¹⁵ Zie hiervoor par. 9.7.32 van het hoofdrapport.

¹⁶ Witbaard R, M Bergman & G Duineveld. Lange termijn effecten van bodem-visserij in de Noordzee. Hebben beschermde gebieden zin als de huidige bodemvisserij wordt voortgezet? Poster Noordzeedagen 2007, Harderwijk.

Witbaard R, MSS Lavaleye, GCA Duineveld & MJN Bergman. 2013. Atlas of the megabenthos (incl. small fish) on the Dutch Continental Shelf of the North Sea. NIOZ rapport 2013-4.

De Bruyne, RH, SJ van Leeuwen, AW Gmelig Meyling & R Daan (red.). 2013. Schelpdieren van het Nederlandse Noordzeegebied. Ecologische atlas van de mariene weekdieren (Mollusca). Tirion Natuur, Utrecht & Stichting Anemoon, Lisse.

Het MER geeft aan dat maatregelen het effect van onderwatergeluid kunnen beperken. Tabel 9.2 van Annex II geeft richtlijnen op basis van Britse en Duitse aanbevelingen. Of deze maatregelen ook in de NEEZ zullen worden genomen, is onduidelijk. Bij relevant onderwatergeluid adviseert de Commissie om die maatregelen voor het gehele tracé toe te passen.

2.5 Vóórkomen van paleolithische en mesolithische vondsten

In het MER zijn de archeologische belangen, inclusief het eventuele voorkomen van niet op voorhand gedetecteerde archeologische voorwerpen, voldoende meegenomen. In het MER maakt echter geen inschatting van het eventuele voorkomen van concentraties botten van grote pleistocene zoogdieren. Een dergelijke inschatting is makkelijk te maken door vissers te raadplegen die regelmatig in dit gebied vissen. Dit type waarnemingen kan belangrijke indicaties geven over het al dan niet voorkomen van paleolithische en mesolithische vondsten in associatie met die bottenconcentraties, zoals stenen werktuigen en uit bot gemaakte voorwerpen. In het plangebied bestaan hierover grote kennisleemtes. De Commissie adviseert daarom de archeologische begeleiding nader uit te werken. Dat houdt in dat wordt beschreven hoe bij het aantreffen van dit type vondsten de begeleiding wordt opgeschaald en in welke vorm.

BIJLAGE 1: Projectgegevens toetsing MER

Toetsing door de Commissie

De Commissie bestaat uit een werkgroep van deskundigen. Deze werkgroep beoordeelt of het milieueffectrapport de benodigde milieu-informatie bevat en of deze juist is. Als er informatie ontbreekt of onjuist is, beoordeelt de Commissie of zij die essentieel vindt. Dat is het geval als de ontbrekende of gecorrigeerde informatie in haar ogen kan leiden tot andere afwegingen. Dan adviseert de Commissie om de ontbrekende of gecorrigeerde informatie alsnog beschikbaar te stellen, vóór het besluit wordt genomen. Meer informatie over de werkwijze van de Commissie vindt u op: <http://www.commissiemer.nl/advisering/watbiedtdecommissie>

Samenstelling van de werkgroep

Bij dit project bestaat de werkgroep uit:

Johan Lembrechts (secretaris)

Kees Linse (voorzitter)

Godfried van Moorsel

Bert van der Valk

Rob Vogel

Auke Wiersma

Besluit waarvoor dit milieueffectrapport is opgesteld

Voor het besluit over een vergunning op grond van de Waterwet

Waarom wordt hiervoor een milieueffectrapport opgesteld?

Voor activiteiten die grote milieugevolgen kunnen hebben, kan in Nederland een MER vereist zijn. De bijlagen C en D bij het Besluit milieueffectrapportage geven aan om welke activiteiten het gaat (<http://www.commissiemer.nl/regelgeving/besluitmer>). Voor deze procedure gaat het in ieder geval om de activiteit D24.1/2, "De aanleg, wijziging of uitbreiding van een hoogspanningsverbinding met een spanning van 150 kV of meer, die een gevoelig gebied over een lengte van 5 kilometer of meer doorkruist". Een MER is ook nodig als effecten op Natura 2000-gebieden optreden die in een Passende beoordeling moeten worden beschreven.

Bevoegd gezag

De minister van Economische Zaken en Klimaat is bevoegd gezag.

Initiatiefnemer

National Grid Viking Link Limited en Energinet.dk

Heeft de Commissie ook zienswijzen en adviezen bij haar advies betrokken?

De Commissie heeft geen zienswijzen of adviezen via bevoegd gezag ontvangen.

Waar vind ik de stukken die de Commissie heeft beoordeeld?

U vindt de projectstukken die bij het advies zijn gebruikt, door op www.commissiemer.nl projectnummer [3146](#) in te vullen in het zoekvak.

Bezoekadres

A. v. Schendelstraat 760
3511 MK Utrecht

Postadres

Postbus 2345
3500 GH Utrecht

t 030-2347666

e mer@eia.nl

w commissiemer.nl

